

АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї НАД ДІТЬМИ

**РУМЯНЦЕВА-КОЗОВНИК Антоніна Володимирівна - ад'юнкт
Харківського національного університету внутрішніх справ**

Стаття посвячена одній из актуальних проблем в отрасли защиты прав человека – защите прав ребенка органами внутренних дел от насильственных действий в семье. Проанализированы основные полномочия органов внутренних дел Украины по предотвращению насилия в семье.

Ключові слова: права дитини, насильство в сім'ї, попередження насильства в сім'ї, органи внутрішніх справ.

Діти – це окрема, самостійна частина суспільства, якій притаманні особливі правила поведінки, своєрідні життєві погляди, що забезпечують її розвиток і становлення та перетворення в дорослу частину суспільства [1].

Внаслідок свого становища діти потребують особливого підходу, соціального захисту та поваги до їх прав. На жаль, у сучасному українському суспільстві бракує особливого підходу, і соціальний захист в багатьох випадках задекларований в нормативних документах, але внаслідок браку коштів та безмежної бюрократії є неадресним та неефективним. Але головне, що заважає будувати партнерське та гуманістичне суспільство, – це тотальне нерозуміння прав людини і прав дитини зокрема, нерозуміння можливостей та потреб дітей щодо відстоювання та захисту власних прав [2].

Права дитини є окремою категорією прав людини, втім діти потребують особливого захисту з боку держави, що передбачено міжнародними документами та національним законодавством України.

Аналізуючи дуже стисло проблемні позиції стосовно дотримання прав дитини в Україні, що потребують змін і вирішення, слід передусім зауважити декларативний характер українського законодавства, відсутність системного підходу до створення дієвих процедур захисту прав дитини [3].

Одним з основних компонентів державної політики України у сфері захисту дитинства є вдосконалення нормативно-правової бази, зокрема імплементація норм міжнародного права. Результатом цієї діяльності є те, що на сьогодні Україна є учасницею цілого ряду міжнародних документів у сфері забезпечення прав дитини [4].

Тривалий час проблема жорстокого поводження з дітьми в сім'ї та поза нею вважалася прерогативою усталених звичаїв та традицій сімейного виховання і залишалася поза сферою правового регулювання. З давніх часів держава принципово не втручалася у стосунки батьків та дітей і не обмежувала батьківську владу. Однак сучасне цивілізоване суспільство категорично заперечує припустимість жорстокого поводження з дітьми, різних форм насильства стосовно дітей як з боку батьків та інших членів сім'ї, так і з боку сторонніх осіб, які беруть участь у вихованні дитини або турбуються про неї (вихователів, учителів, тренерів, викладачів, лікарів тощо). Соціальна правова держава, до якої прагне й Україна, спрямовує свою діяльність на захист дітей від усіх видів жорстокого поводження та покарання, забезпечуючи юридичні та

інші механізми протидії цьому асоціальному протиправному явищу.

Жорстоке поводження з дитиною визнається порушенням найважливіших прав дитини та основних прав людини в цілому [5, с.1].

Насильство в сім'ї є досить серйозною проблемою сьогодення, яка потребує для свого вирішення об'єднання зусиль державних структур, правоохоронних органів, громадських та міжнародних організацій, науковців та експертів.

Сімейним проблемам дослідники завжди надавали великого значення. Питання насильства над дітьми в сім'ї знайшли відображення у працях багатьох дослідників таких як В. Абабков, Л. Алексеєва, Н. Асанова, Н. Зинов'єва, Е. Ейдемільер, Н. Михайлова, А. Мудрик, Ю. Платонов, Н. Платонова, Т. Шульга, В. Юстицік та інші.

Серед українських вчених питання протидії насильства в сім'ї досліджували – О.М. Бандурка, В. Бондаровська, К. Левченко, Л. Кобелянська, Г. Христова, Л. Шевченко та інші.

Правові й організаційні основи запобігання насильства в сім'ї, органи та установи, на які покладається здійснення заходів з запобігання таким явищам, визначає Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» № 2789-III від 15.11.2001 року (далі – Закон України) [6].

Згідно зі ст. 3 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» [6], здійснення заходів з запобігання насильства в сім'ї в межах наданих їм повноважень покладається на:

а) спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань запобігання насильства в сім'ї;

б) органи внутрішніх справ: службу дільничних інспекторів міліції та кримінальну міліцію у справах неповнолітніх;

в) органи опіки і піклування;

г) спеціалізовані установи для жертв насильства в сім'ї:

– кризові центри для жертв насильства в сім'ї та членів сім'ї, стосовно яких існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї;

– центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї.

Серед відповідних державних структур провідна роль у цій діяльності належить органам внутрішніх з справ України.

Згідно зі ст. 4 Закону України [6], підставами для вжиття заходів із запобігання насильства в сім'ї є:

– заява про допомогу жертви насильства в сім'ї або члена сім'ї, стосовно якого існує загроза вчинення насильства в сім'ї;

– висловлене жертвою насильства в сім'ї або членом сім'ї, стосовно якого існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї, бажання щодо вжиття заходів з запобігання насильства в сім'ї у разі, якщо повідомлення або заява надійшли не від нього особисто;

– отримання повідомлення про застосування насильства в сім'ї або реальної загрози його вчинення стосовно неповнолітнього чи недієздатного члена сім'ї.

Заява та повідомлення про застосування насильства в сім'ї або реальної загрози його вчинення приймаються за місцем проживання постраждалого органами внутрішніх справ: службою дільничних інспекторів міліції та кримінальною міліцією у справах неповнолітніх внутрішніх справ.

Орган, до якого надійшла заява або надійшло повідомлення про вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення, розглядає заяву або повідомлення та здійснює в межах своїх повноважень передбачені законом заходи із запобігання насильства в сім'ї.

Відповідно до Закону працівники кримінальної міліції у справах неповнолітніх:

– виявляють причини та умови, що сприяють проявам насильства в сім'ї, вживають у межах своїх повноважень заходи щодо їх усунення;

– беруть на профілактичний облік осіб, схильних до вчинення насильства в сім'ї та проводять виховально-попереджувальну роботу з ними;

– відвідують сім'ї, члени яких перебувають на профілактичному обліку, за місцем їхнього проживання і проводять з ними профілактичну роботу;

– виносять офіційні попередження членам сім'ї про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї та про неприпустимість виступу поведінки;

– приймають та розглядають у межах своїх повноважень, визначених законом, заяви та повідомлення про насильство в сім'ї або про реальну загрозу його вчинення;

– вживають відповідних заходів щодо припинення насильства в сім'ї, а також дії членів сім'ї, що спрямовані на виконання реальної загрози вчинення насильства в сім'ї;

– повідомляють членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства в сім'ї або де було вчинено насильство в сім'ї, про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися;

– направляють жертв насильства в сім'ї до спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї;

– виносять захисні приписи у випадках, передбачених Законом;

– контролюють виконання вимог захисних приписів;

– взаємодіють із спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань запобігання насильства в сім'ї, з органами опіки і піклування та спеціалізованими установами для жертв насильства в сім'ї у питаннях запобігання насильства в сім'ї;

– надають інформацію з питань запобігання насильства в сім'ї на запит уповноважених органів;

– здійснюють інші повноваження щодо запобігання насильства в сім'ї, передбачених Законом.

Міністерством внутрішніх справ спільно з Міністерством молоді та спорту України з метою своєчасного виявлення та запобігання фактам жорстокого поводження та насильства в сім'ї розроблено і затверджено Порядок розгляду звернень дітей з приводу жорстокого поводження з ними.

Особлива увага приділяється усуненню причин та умов, що сприяють цим негативним, проведенню відповідної роботи з батьками, соціальному супроводу таких дітей. Робота в даному напрямку проводиться в тісній взаємодії із службами у справах неповнолітніх, управліннями освіти та науки, соціальними службами для молоді, громадськістю.

Міністерством молоді та спорту України спільно з Міністерством внутрішніх справ

України розроблено також Інструкцію з питань взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї та молоді, служб у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді та органів внутрішніх справ щодо запобігання насильства в сім'ї та його наслідків – дитячої бездоглядності і жорстокого поводження з дітьми [7].

В усіх органах внутрішніх справ, центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді працюють "телефони довіри", де кожен може отримати правову допомогу як у питаннях насильства в сім'ї, так і щодо інших проблем.

Отже, можна зробити висновок про надзвичайно широке коло повноважень органів внутрішніх справ у сфері протидії насильству над дітьми в сім'ї, необхідність вжиття заходів щодо запобігання цьому ганебному явищу та протидії його розповсюдження. Саме на органи внутрішніх справ покладається обов'язок не лише припинення самого факту насильницьких дій над дітьми в сім'ї, а й надання кваліфікованої допомоги з урахуванням обставин конкретної ситуації.

Зважаючи на значну кількість завдань, що стоять перед підрозділами органів внутрішніх справ у сфері протидії насильству над дітьми в сім'ї, особливу увагу слід звернути на необхідність підвищення кваліфікації працівників органів внутрішніх справ у запобіганні та протидії домашньому насильству. На думку автора, перспективними шляхами у цьому напрямку є розробка спеціальних тренінгових програм із запобігання насильства в сім'ї, підготовка та включення спеціальних курсів із протидії домашньому насильству над дітьми в освітні програми закладів МВС України, налагодження взаємодії з громадськістю, зокрема з різноманітними міжнародними урядовими та неурядовими організаціями та інші.

Якщо говорити про країни, у яких добре налагоджена системна робота по протидії та запобіганню насильства в сім'ї, то можна називати Австрію, Швецію, Швейцарію, США, Нідерланди, Ізраїль. І цей перелік не є вичерпаним. Вивчення та застосування досвіду роботи як соціальних служб, громадських організацій, так і правоохоронних органів цих держав є дуже важливим для України

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена одній з актуальних проблем у галузі захисту прав людини – захисту прав дитини органами внутрішніх справ від насильницьких дій в сім'ї. Проаналізовано основні повноваження органів внутрішніх справ України із запобігання насильству в сім'ї.

SUMMARY

The article is devoted to one of the most actual problems in the branch of human rights protection – the protection of child rights on prevention of domestic violence by agencies of internal affairs. Article is dedicated to the analysis of the plenary powers of internal affairs of Ukraine against violence in families.

в ситуації розвитку діяльності в цій сфері. Протягом останніх років відбулося кілька навчальних візитів представників державних структур України, органів внутрішніх справ, міжнародних та неурядових організацій до названих вище та інших держав. Кожний із таких візитів приносив нові знання, досвід та ідеї щодо механізмів співпраці та засобів протидії насильству в сім'ї [8].

Література

1. Думан Е. Щоб усі діти були щасливими / Е. Думан [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://galslovo.if.ua/index_old.php?st=711
2. Левченко К. Двадцять років Конвенції ООН про права дитини / К. Левченко [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.khpg.org/index.php?id=1258983351>
3. Буров С., МГО М'АРТ, член Правління УГСПЛ, партнери (організації та індивідуальні експерти), які здійснили консультаційну та інформаційну допомогу під час підготовки цієї доповіді: Олена Волочай, ГО «За професійну допомогу», Олена Грабовська, БФ «Резонанс», Марія Ясеновська, ГО «Громадська альтернатива», Володимир Яворський, Українська Гельсінська Спілка з Прав Людини, Дмитро Гройсман, Вінницька Правозахисна Група, Лариса Байда, Дитячий культурно-просвітницький центр, Євгенія Павлова, Фондація «Захист Прав Дитини», Юрій Луценко, Фондація «Захист Прав Дитини», Руслана Булова та Олексій Кінебас, Громадська організація М'АРТ. Права людини в Україні – 2006. Узагальнена доповідь правозахисних організацій / Буров С. [Електронний ресурс] –

Режим доступу: <http://www.khpg.org/index.php?id=1186673995>

4. Сніжко М. Захист прав дітей в Україні з урахуванням міжнародних договорів з питань сімейного права / Сніжко М. // Юридичний журнал. – 2009. – № 3. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3163>

5. Брижик В. О., Журавель Т. В., Кочемировська О. О., Нікітіна О. М., Христова Г. О. Інформаційно-методичні матеріали та аналіз нормативно-правової бази з питань попередження насильства над дітьми в сім'ї та поза нею. Всеукраїнський громадський центр «Волонтер», Представництво дитячого фонду ООН (Юнісеф) в Україні. – К., 2010 – с.1.

6. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України № 2789-III від 15.11.2001 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 10.

7. Інструкція щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї від 20.06.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0917-09>

8. Левченко К. Б. Організація роботи протидії насильства в сім'ї: досвід Ізраїлю / Левченко К. // Європейські перспективи. – 2011. – Ч.1. – № 2. – С.1.